

توجه توأمان به دو وحدت موضوعی و غرضی در اثبات وحدت سور

مدیر مؤسسه تدبر در قرآن، با بیان این که قرآن می تواند از دو روند پیروی کند، تشریح کرد: برخی از سوره ها نظم موضوعی دارند و برخی دیگر از نظم غرضی و هدایتی تبعیت می کنند و در نظم هدایتی يك موضوع محور سخن قرار نمی گیرد، بلکه رسیدن به يك هدف مد نظر است.

مدیر مؤسسه تدبر در قرآن، با بیان این که قرآن می تواند از دو روند پیروی کند، تشریح کرد: برخی از سوره ها نظم موضوعی دارند و برخی دیگر از نظم غرضی و هدایتی تبعیت می کنند و در نظم هدایتی يك موضوع محور سخن قرار نمی گیرد، بلکه رسیدن به يك هدف مد نظر است.

حجت الاسلام والمسلمین علی صبحی، مدیر مؤسسه قرآنی تدبر در قرآن کریم، در گفت و گو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) با اشاره به بحث وحدت موضوعی یا غرضی در قرآن کریم اظهار کرد: مبحث وحدت موضوعی را در تمام سوره های قرآن کریم نمی توان به اثبات رساند؛ زیرا بسیاری از سوره های قرآن کریم بالوجدان و بالذات از وحدت موضوعی برخوردار نیستند.

صبحی با بیان این که این بحث به ظاهر قرآن برمی گردد، خاطرنشان کرد: در قرآن کریم سور متعددی را مشاهده می کنیم که با موضوعات مختلفی، همچون توحید، معاد، نبوت اجتماعی، اخلاقی، سیاسی، احکام، تاریخ و قصه بحث خود را پیش می برند.

مدیر مؤسسه قرآنی تدبر در قرآن کریم با اشاره به موضوع «؛تنوع چهره های قرآن» ادامه داد: با توجه به مطلب فوق متوجه می شویم که وحدت موضوعی در تمام سوره های قرآن قابل اثبات نیست، هر چند که برخی از سوره های قرآن به صراحت به وحدت موضوعی اشاره دارند.

این استاد حوزه و دانشگاه ادامه داد: حال سؤال اساسی این است که اگر سوره ای در قرآن از وحدت موضوعی خاص پیروی نکند، آیا هیچ نوع پیوستگی، انسجام و وحدت دیگری نیز بر سوره های قرآن حاکم نیست. پاسخ به این سؤال منفی است؛ زیرا در هر يك از سوره های قرآن کریم حتماً وحدت غرضی وجود دارد.

سؤال اساسی این است که اگر سوره ای در قرآن از وحدت موضوعی خاص پیروی نکند، آیا هیچ نوع پیوستگی، انسجام و وحدت دیگری نیز بر سوره های قرآن حاکم نیست. پاسخ به این سؤال منفی است؛ زیرا در هر يك از سوره های قرآن کریم حتماً وحدت غرضی وجود دارد.

وی با بیان این که ملاک در تقسیمات قرآن «؛سوره» محسوب می شود، عنوان کرد: برای تبیین مطلب فوق باید به تفاوت وحدت موضوعی و وحدت غرضی دقت داشت. قرآن در سوره های خود می تواند از دو روند پیروی کند؛ به این معنی که برخی از سوره های قرآن نظم موضوعی دارند و برخی دیگر از نظم غرضی و هدایتی تبعیت می کنند.

صبحی ادامه داد: به عنوان مثال کلاس درس حتماً نظم موضوعی دارد، اگر استادی در کلاس به مطالب مختلف و متنوع بپردازد، حتماً مورد اعتراض دانشجویان و ارزیاب کلاس قرار می گیرد. این نظم برای کلاس درس کاملاً منطقی است. همچنین اگر محقق در صد نوشتن يك مقاله علمی، پایان نامه یا رساله یا ارائه کنفرانس باشد، کار وی حتماً باید از يك وحدت موضوعی و علمی خاص تبعیت کند.

این محقق و قرآن پژوه با تأکید بر این که اگر محقق یا استاد، در طول کلاس درس، جلسه کنفرانس یا متن مقاله و رساله خود از موضوع و بحث اصلی خارج شود، مسلماً مورد نقد و اشکال قرار می گیرد، اظهار کرد: مثلاً اگر مقرر شده باشد که راجع به توحید صحبت شود، به وی اشکال می شود که چرا از موضوع گریز به بحث معاد و نبوت زده یا چرا مباحث اخلاقی، اصل قرار گرفته است.

وی با بیان این که در يك مقاله باید روند يك موضوع از ابتدا تا انتها پیگیری شود، عنوان کرد: با این مثال کاملاً مشخص می شود که اگر محقق، نویسنده یا سخنران از موضوع خاص علمی و مورد نظر خارج شوند، به هیچ عنوان به هدف مورد نظر نمی رسند و تنها

مطالبی پراکنده ارائه داده‌اند؛ این یعنی وحدت موضوعی در قرآن کریم.

مدیر مؤسسه قرآنی تدبیر در قرآن کریم با بیان این‌که نظامی دیگر نیز در کلام وجود دارد که همان نظم هدایتی و غرضی است، خاطرنشان کرد: در نظم هدایتی و غرضی يك موضوع محور سخن قرار نمی‌گیرد، بلکه رسیدن به يك هدف مدنظر است، همچون نظامی که در يك منبر دنبال می‌شود.

وحدت غرضی لزوماً به معنای تبیین ابعاد موضوع نیست

صوبی افزود: در وحدت غرضی و هدایتی محقق به دنبال يك هدف مشخص است نه این‌که ابعاد يك موضوع مشخص را مطرح کند، به عنوان مثال اگر کسی بخواهد در موضوع معاد مباحث علمی مطرح کند و سخنش از يك نظم علمی پیروی کند، باید مباحثی که مطرح می‌کند حول محور معاد بچیند، مثلاً امکان معاد، ضرورت معاد، شبهات معاد و مباحثی از این قبیل که حتماً در موضوع معاد با یکدیگر اشتراك داشته باشند.

این محقق و قرآن‌پژوه ادامه داد: اما يك روحانی در يك جلسه، ابتدا مخاطب‌شناسی می‌کند، ضمن این‌که با مباحث فوق نیز کاری ندارد. سپس در مورد مخاطب خود نیازسنجی می‌کند که در مبحث معاد نیاز مخاطب چیست، مثلاً با خود می‌اندیشد که مخاطب این سخن جوانان هستند و ایشان ضعف باور به معاد پیدا کرده‌اند.

در قرآن کریم سور متعددی را مشاهده می‌کنیم که با موضوعات مختلفی، همچون توحید، معاد، نبوت اجتماعی، اخلاقی، سیاسی، احکام، تاریخ و قصه بحث خود را پیش می‌برند؛ با توجه به مطلب فوق متوجه می‌شویم که وحدت موضوعی در تمام سوره‌های قرآن قابل اثبات نیست

وی ادامه داد: سپس هدف‌گذاری می‌کند که هدف این سخن باید تقویت باور مخاطب نسبت به معاد باشد. وقتی هدف‌گذاری کرد، باید متن و محتوای سخنرانی خود را آماده کند، برای این‌که به هدف خود برسد باید با خود بیندیشد که دلایل ضعف باور وی به معاد شناسایی شود.

این استاد حوزه و دانشگاه با بیان این‌که سخنران در شناسایی دلایل ممکن است به مسائل و نتایج مختلفی برسد، افزود: به عنوان مثال به این نتیجه می‌رسد که باور وی به معاد ضعیف است، زیرا در علم یا قدرت خدا شك و شبهه دارد، یا رسول الهی را صحیح نپذیرفته، یا نفسانیات و شهوت‌طلبی و قدرت‌طلبی او اجازه باور معاد را نمی‌دهد و یا حتی در اصل توحید دچار شك و شبهه شده است.

این محقق و قرآن‌پژوه تأکید کرد: حال سخنران حکیم برای این‌که باور چنین شخصی را تقویت کند، تنها نمی‌تواند در موضوع معاد به بحث علمی بپردازد. اگر چنین سخنرانی تنها در مورد معاد سخن گوید، کار وی نادیده گرفتن ریشه‌های مشکلات مخاطب است و با این روش هیچ‌گاه نمی‌تواند مشکلات او را حل کند.

صوبی اضافه کرد: این سخنران با ورود به موضوعات مختلف و بررسی هر موضوعی به تناسب هدفی که دارد، البته با جهت‌گیری معین که در این مثال تقویت باور مخاطب نسبت به معاد است، هدف خاصی را دنبال می‌کند. آیا می‌توان کار این سخنران را متهم به پراکنده‌گویی کرد؟ یا گفته شود او در سخنرانی خود چون سخنان متفاوتی را مطرح کرد، بی‌نظم عمل کرد؟ و یا این‌که سخنان وی از انسجام و یکپارچگی برخوردار نبود، زیرا موضوعات متفاوتی را مطرح کرد؟

مدیر مؤسسه قرآنی تدبیر در قرآن کریم با تأکید بر این‌که در این مورد باید گفت که سخن این سخنران هم منظم و منسجم بوده و هم هدف‌دار، تصریح کرد: البته باید دقت داشت که بیانات وی از يك نظم هدایتی پیروی می‌کند؛ به همین جهت است که وی برای رسیدن به این هدف به مطالب مختلف می‌پردازد و سخنان وی مورد اعتراض هیچ‌کس قرار نمی‌گیرد. باید دانست که نظم رعایت شده در سوره‌های قرآن نیز به همین شکل است.